

# دودوکه‌لی شەر لە عێراق و سەردانەکەی سوودانی بۆ تاران

07-11-2023

نووسەرەكان  
زريان روژھەلاتى

**کورته :** پىدەچىت سەرۆکوھەزىران بە دواي ئەوهەو بىت رىگەيەك بۆ كەمكردنەوەي گوشارەكانى سەدر لە سەر حکومەتەكەي بىدۇزىتەوە. سالى رابىدوو، دواي پىكدادانىيکى نىوان سەدرى و ئيتارييەكان لە بەغدا، ھەروھەن پاش نامەيىكى ئايەتوللە حائى لە دڙى سەدر و، بە ئەگەرى زۆريش لە پاش دەستوھەردىنىيکى ئايەتوللە سىستانى بۇو كە سەدر "وازى لە سىاسەت ھىنا". ئەو كات ئىران تۈۋىشى گرفتىيکى زۆر ببۇو بۆ رازىكىدىن سەدر و بە ئەگەرى زۆر، ئىستاش ڪارىكى ئەوتۆي پىناكىرىت، بەلام پالپىشىكىرىدىنەوەي لە حکومەت، تاپادەيەك دەستى سوودانى بەھىزىز دەكات.

سەرۆکوھەزیرانی عێراق لە ساتێکدا رووی لە تازان کرد کە لهژیر گوششاریکی توندی سەدریبیه کان و گروپۆچە کەدارە کان و ھۆشداریبیه کان ئەمریکادایه و بەھیوایه بەھوھی بە جوڵەیەکی ناوچەییەوە کە لهویوھ دەستپێیدەکات، تۆزی لە گوششارە کانی سەر حکومەتەکەی کەمبکاتنەوە، بەلام پىددەچىت بە دەستى بەتاو بگەریتەوە، چونکە ئەھوھی عێراق دەکاتە گوپەپانی ململانی، تەنبا بارودو خى ناوچەکە و شەپەی غەززە نییە، بەلکو داینامیکی نویی ململانی نیوخوئی شیعەیە کە هەرچی بەرهو و ھەلبژاردنی ئەنجوومەنی پاریزگاکان دەھێن، گەرمتر دەبێت.

نووسينگه سهروکوه زيران راگه ياندوو ئەم كەشته بۇ راگرتى "دۇزمىنكارىيەكانه بەرامبەر خەلکى فەلەستىن". هەلۋىستى بەغدا بەرامبەر شەھەركەي فەلەستىن، وەك نەموونەي دەنگدانەكەي نەتەوە يەكگەرتووهكان، تەنانەت لە ئىزراييل و لايىھەكانى فەلەستىننىش تووندتر بۇو. بىچگە لهەوش، گروپەكاني "موقاوهەمى ئىسلامى" و تەنانەت لايىھە سىياسىيەكانى شىعەھەش دەرىدەخن، پرسى راگرتىن شەر بابەتىكە بە عىزرايىق ناكىرىت، چونكە بۇ خۆي خواستى ئەھوھى ھەيە لايىھەنىڭ بىت لە پرسەكەدا، ھەرچەند كە حۆكمەت بە فەرمى شتىكى دىكەھەش بلىت. خۆي لە خۇيدا زۆر لە ولاتانى جىهان و ئىستاش ئەمرىكا، داوكارىيەكىيان بۇ "ئاگرەستىك" ھەيە، بۇيە دەشىن جموجۇلە دېپلۆماتىيەكەي عىزرايىق پالنەرى دىكەھى ھەبن.

ئەم سەردارانە لە يەكىن لە ھەستىيارتىرين ساتەكانى حەكومەتهەكەي سوودانىدا دىت، كە گوشارىنىكى چەندسەرهى لەسەرە. لە لايەك سەدرىيەكان بە گۇر و تىنىتكى زىادەتەوە گەپاونەتەوە بۇ سياسەت و لە بايەتى شەھەرەكەدا حەكومەتىان تەنگەتاو كەردىوو. لەدواي رووداوى ھېرىشكىردنە سەر بالىيۇزخانەي سويند، پرسى شەپى غەززە بۇوەتە مەزارىكى گىرنى كە سياسەتى نىۋەخۇ بۇ سەدر. بەوهش دەپەويت بە تىرىنگ دوو نىشان بېنىكى؛ لەلايەك خاۋەندارى پرسى فەھەستىن دەكتات و وەك پالەوانىتكى جىهانى شىعى دەرەدەكەھەويت و ئەوە بە تەنزا بۇ گرووبە چەكدارەكانى «موقاومەمىي ئىسلامى عىزراق» ناھىيەتەوە. لەلاكەي دىكەشەوە گوشارىكى تووند دەخاتە سەر حەكومەتهەكەي سوودانى ئىتارىيەكان» كە گوئيان لە بايەتى ھەلبىزادنى پېشىۋەختەي پەرلەمانى خەواندۇوو و تەنزا دەيانەوى بە ھەلبىزادنى ئەنجوومەنى پارىزگاكانەوە دۆخەكە بەرىيەكەن. ماوهىيەك پېش ئىستا ھەمار حەكىم، سەرۋۇكى رەوتى حىكمە گوتىبۇوى ئەوان دەيانەوى ھەلبىزادن لە وادى ئاسابى خۇيدا بىرىت، كە ئەممەش واتاي 2025 دەدات. حەكومەتى سوودانى بودجەيەكى سەن سالىھى لەبەرەدستە، و لە رۇزانى رابىدووشتا ھەندىكى لە بەرىپسانى پۇستە ئەمنىيەكانى گۆرى، تەنانەت كاتى خۇي عادل ھەبىولەمەھەدى، سەرۋەكۈھەزىرانى پېشىۋوت نەيتاپىبوو بىكەت، وەك لابىدىن عەبدولوھەباب ساعدى، فەرماندەي ھىزى دژەتىرۇر. ئەمە جىڭ لەھۆى كورد و سوننەش لە دۆخىكى لازدان و لە دۆخىكى وھاشىدا، بەرىيەجۇونى ھەلبىزادنى ئەنجوومەنى پارىزگاكان. دەتوانىت زىيانىكى زۇرى بۇ پىكەي سەدرىيەكان ھەبىت.

پنده‌چیت سه‌رکوه‌زیران به دواز ئەمەوھە بىت رىكەيەك بۇ كەمكىرىدەنەوەي گوشارەكانى سەدر لە سەر حکومەتكەي بدۇزېتەوە. سالى رايدىو، دواز پىكىدادانىكى نىوان سەدرى و ئىتارىيەكان لە بەغدا، هەروھا لە پاش نامەيىكى ئايەتوللە حاڭرى لە دىز سەدر و، بە ئەڭرى زۇرىش لە پاش دەستوھەدانىكى ئايەتوللە سىستانى بۇ كە سەدر "وازى لە سىياسەت ھىئىنا". ئەو كات ئىران تۈۋوشى گرفتىكى زۇر بىوو بۇ رازىكىرىنى سەدر و بە ئەڭرى زۇر، ئىستاش كارىكى ئەوتۆي پىناڭرىت، بەلام پالپىشىكىرىدەنەوەي لە حکومەت، تاپادىيەك دەستى سوودانى يەھىتىز دەكتەت.

لەلایەکی دیکەوە، گرووپە چەکدارەکان گرفتیکی گەورەیان بۇ حکومەتەکەی سوودانى دروستكردووھ. گرووپەکان ئەمچارە پىچەوانەي سالانى رابردوو کە زۇرتى ناوى جياوازىيان بەكاردەھىن، ئەمچارە ھەرچەند جەخت لە ناسنامەي تايىەتى خۆيىشيان دەكەن، زىاتر ناوى "موقاوهەمى ئىسلامى" بەكاردەھىن كە ئەوهەش نىشانەي ھاوئاھەنگى و ناوهندىبۈونى بېرىارەكانىيە. ھەلبەت لەو نىۋانەشدا گرووبىيکى وەك كەتائىيى حىزبۈللا كە لە دەرەوەدى حکومەتە، لەگەل نوجەبا تووندتر لە لايىنهكانى دىكە قسە دەكەن. نوجەبا رايىھەياندبوو، خەلکى عىراق شەرى لە دىرى داگىركەران راگەياندۇوھ و سوودانىش لە كۆنفرانسى بالىۋەزەكانى عىراقدا گوتىبۇوي، سياسەتە بالاكان لەلایەن دەولەتھوو ديارىدەكرين، ئەمەش وەك وەلامىي بۇ گرووپە چەکدارەکان و ئەو لايىنه سىاسييابانەي دەيانەوئى جىلھەن سياسەتى دەرەھوھ لە حکومەت سەستىن.

له راستیدا، له دواي 7ى ئۆكتۆبەرى ئەمسالەوە، موقاوهەمەي ئىسلامى زىاتر لە 30 جار ھېرىشى كردووته سەر بىنکە و بارەگاكانى ئەمرىكا له ناوجەكە، بەلام جۇرى ھېرىشەكان كە لەرۇوى سەر بازىيەوە بە ھېرىشى ئاست نزم دادەنرىن، دەرىدەخەن باپەتى سەرەكى نەك لىدان، بەلكو زۇرهەننابەن بۇ ئەمرىكا بۇ ئەۋەھى عىراق بەجىيەھىلىت، ئەمەش لە گۇتهكانى ھادى عامرىدا دىياربۇو، كە ماوهىكى پېش ئىستا داوايكەر، ئەمرىكا له عىراق بچىتە دەرەوە. لەماوهى كەمتر لە يەك مانگى راپردوودا، دوو كەشتى فرۇوكەھەلگىرى جىرالد فۆرد و ئايىزەنهاوەر ھاتوونەتە دەرياي مىدىنەرانە و دەرياي سوور و لەوانەشە يەكىان بەرەو كەنداو بىت. بەمجۇرەش بەھاتنى دوو نافى فرۇوكەھەلگىر و ھەبۈونى بىنکەي زەپىنى لە عىراق و سووريا، ئوردن و تەنانەت توركىياش، ھەرودەھەبۈونى فەرماندەيى ناشى پېنجەم لە بەدرەين و فەرماندەيى سىنت كام لە قەتەر، ئەمرىكا ھېزىتكى جلەوکىرىن (دىتەرانسى) گەورەي دەبىت لە سى شوپىنى وەك كەنالى سۈپىن، بايەلمەندەب و گەردووەي ھورمىز. ئەمەش شىتكە كە لەوانەبە يە دلى ئەندازىكەن و گەردووەكەن ئەمەركەن بىت. بېھى سەرەدارى

خواستی سوودانی بۆ راگرتنى هىرشهکان، پىدەچىت گۈزىيەكان لە ئاستىكى نىزىدا بەردەوام بن، ئەگەر ئاگربەستىك رانەگەيەندىرىت.

سوودانى لە كاتىكدا سەردارى تارانى كرد، كە لەزىز رەخنەبىيلىكى زۆرى گرووبە شىعىيەكان و سەدرىيەكاندا ديدارى لەكەل وەزىرى دەرەوەي ئەمرىكا كرد. پىدەچىت گۇشارى ئەمرىكا لە حکومەتەكەي سوودانى زىاتر پىدانى پەيامىك بىت بە گرووبە چەكدارەكان و، تاران ئەگىنا ئەستەمە حکومەت بتوانىت دەرەقەتى كۆنترۆلكردىنى لايەنەكان بىت. لەراستىدا دۆخى عىراق و هەلۋىستى توركيا لەم قۇناخەدا بۆ سىاسەتى ئەمرىكا سەبارەت بە جىلھەوكىرىنى ئىران و گرووبەكانى لايەنكىرى، زۆر كىرنگ بىت. بۇيە لە دووھم سەردارىدا بۆ ناوجەكە لە دواي 7 ئۆكتۆبەرەوە، بلينكەن سەردارى ھەردوو ولاتى كرد.

لە لايەكى دىكەوە، شەرى ئەمجارە بەدىيۆيکى دىكەدا دوابىن شتىك بwoo رۆزئاوا لەم كاتانەدا دەيويست، كە دەركىرى شەرى ئوكراينايە سىاسەتى ئەمرىكا بۆ ھاندانى چارەسەرى پرسى فەلەستىن لەپىنى رېككەوتى دەولەتكانەوە وەك نموونەي رېككەوتى ئابراهام، لانىكەم جارى سەرينەگرت. ئىستا ئىدى پرسى سەرەكى بۆ رۆزئاوا تەنبا رېڭىتن لە فراوانىوونى شەپ نىيە، بەلكۇو ناچارە مشوورىكى زىادبوونى رۆلى ئىران و رووسياش بخوات.